

En el cas de les novel·les de Xavier Benguerel (p. 125-195), inserides en el cànon del realisme psicològic, Lluch identifica com a models més pròxims Greene i Mauriac, sobretot aquest darrer, i arriba a la conclusió que Benguerel fou un Mauriac en to menor (p. 195). En el cicle novel·lístic de Blai Bonet, el tercer autor important objecte d'estudi (p. 197-256), s'identifiquen els temes característics de la novel·la catòlica, sobretot el mal i el pecat, sempre lligats a l'experiència traumàtica de la guerra i de la postguerra (especialment en *El mar i Judas i la primavera*). Les novel·les de Bonet mostren una clara afinitat temàtica amb el corrent, des de la mateixa «subversió dels codis religiosos tradicionals», en paraules de Margalida Pons, que Lluch identifica precisament com el tema central de la novel·la catòlica (p. 207), una «cristianització dels tòpics de l'existencialisme» (p. 243) —la nàusea, conseqüència del pecat, l'aïllament del pecador—, i una reflexió en clau cristiana de la condició humana, però s'allunyen dels referents més emblemàtics del corrent pel tractament simbòlic i poètic. El volum inclou un darrer apartat (p. 257-299) dedicat a altres autors (Josep A. Baixeras, Ramon Planes, Josep M. Espinàs i Ramon Folch i Camarasa), sense que s'hi detectin ni connexions amb la novel·la catòlica com a corrent d'investigació metafísica de la condició humana, ni influències clares de Bernanos, Mauriac o Greene.

És un mèrit incontestable d'aquest llibre haver aplicat la categoria de novel·la catòlica al corpus català, prescindint de prejudicis ideològics: l'estudi desfà l'equívoc que assimilava la novel·la catòlica amb el moralisme i l'edificació, i supera el prejudici que impedia incloure-hi alguns autors notables. Lluch aconsegueix emmarcar la producció novel·lística catalana en el context de la literatura europea d'entreguerres, i en delimita amb precisió els models. Amb fina erudició i elegància acadèmica, es demostra que la novel·la catòlica, inscrita en el corrent de la novel·la psicològica i influïda sobretot per França, ajudà a la recuperació del gènere als anys cinquanta a Catalunya. És de doldre la manca d'una bibliografia final «per raons d'espai» (p. 9), ja que hauria fet un gran servei als estudiosos de la novel·la catalana contemporània, i als lectors del volum en general.

BONET, Blai: *Poesia completa*, Barcelona: Edicions de 1984, 2014; «1984 Poesia»
12

JORDI FLORIT ROBUSTÉ
Universitat Pompeu Fabra
jordi.florit@upf.edu

Segons X. Lloveras als anys vuitanta hom sabia l'origen mallorquí de qualsevol poeta en sentir-lo imitar Blai Bonet; tota una paradoxa ja que poder identificar l'escarnit era excepcional. La seva desconexença no va disminuir gaire durant el següent decenni: incatalogable i descatalogat, les dificultats per a adquirir molts

dels seus llibres eren considerables. A més, la teòrica i immediata edició completa de la seva poesia —en realitat, perennement enquistada— retornava esforços tot esperant-ne l'avinentsa. I no obstant totes aquestes dificultats, l'interès persistia gràcies al proselitisme de Xavier Lloveras, Josep Albertí o Margalida Pons. Tanmateix, encetat el segle XXI, diversos fets anunciaven l'adveniment editorial. Per exemple, l'estrena cinematogràfica d'*El mar* (2000) d'Agustí Villaronga va revifar exitosament la lectura de la novel·la homònima. Així mateix, el col·lectiu mallorquí Pèl Capell reivindicà l'autor per tot el Principat amb revistes, recitals i homenajes. Totes aquestes mostres, però, s'afuaren simbòlicament a Nova York i en boca de Lou Reed amb la lectura *motu proprio* del poema «Al Brown» dins l'acte «Made in Catalunya» del 2007. Certificat internacionalment l'interès i la demanda, no és estrany que Edicions de 1984 prenguéssin la iniciativa i que, encarregant l'edició crítica als professors de la UIB Nicolau Dols i Gabriel S. T. Sampol, finalment s'hagi editat la tan esperada *Poesia completa* (2014) de Blai Bonet.

Poesia completa consta de 1.374 pàgines, que inclouen els dotze títols més dos reculls inèdits (*Sonets* i *Albons de Virgili*, *Albons de Biel March*) i una secció de «Poesies inèdites i esparses». Paratextualment i en primer lloc, cal destacar el pròleg de Margalida Pons amb una aproximació contextualitzadora que aposta tant pels nous paràmetres crítics com per les descripcions més tradicionals, amb una triple visió tan diacrònica com temàtica i receptiva. En segon lloc, amb una «Nota dels editors» en què s'expliciten els criteris presos, N. Dols i Gabriel S. T. Sampol realitzen un treball ecdòtic convincent i amb un aparat crític de lliçons al final del llibre que satisfarà els lectors professionals. Així, a més d'inèdits i solts, dins la secció dels esparsos també s'inclouen els poemes que, per les diferències entre les variants, es consideren versions autònomes. Qüestions filològiques a banda, editar un volum d'aquest tipus obliga a prendre decisions difícils —la no inclusió de pròlegs aliens, el gramatge de la paginació...—, les quals són certament tan poc salomòniques com inevitables.

Si trenem les mirades analítiques proposades per M. Pons en un únic fil introductori, s'ha de recordar com aviat el talent de B. Bonet, infant de la postguerra rural mallorquina l'adreçà vocacionalment cap al seminari, que hagué d'abandonar en manifestar-se-li una tuberculosi que li determinaria la vida. Retornat al Santanyí oriünd i sota la tutela de Bernat Vidal i Tomàs, passant pel sanatori de Coubert, B. Bonet publica *Quatre poemes de Setmana Santa* (1951), una *plquette* que li val ser inclòs dins l'antologia *Els poetes insulars de postguerra* (1951) de M. Sanchís Guarnier. Immediatament, però, amb *Entre el corall i l'espiga* (1952) l'autor revoluciona la poesia religiosa i paisatgística pròpia de l'Escola Mallorquina, bo i introduint-hi una nova sensibilitat amb una metàfora més impressionista i sensual. A continuació, B. Bonet guanya el premi Óssa Menor amb *Cant espiritual* (1952), en el pròleg del qual S. Espriu el considera «[...] la veu més important que ens arriba de la lírica catalana després de la mort de Bartomeu Rosselló». En aquesta ocasió, tanmateix, la unió entre sacralitat i sensualitat es desborda cap a un erotisme místic que ratlla l'heretgia, amb una naturalització de la religió pro-

pera al panteisme maragallà. Aquesta deriva es corona amb *Comèdia* (1960), llibre publicat al Principat però escrit a l'illa i que clou aquesta primera etapa formativa que l'autor va agrupar antològicament sota el cicle d'*El Color* (1985). En aquest darrer llibre, B. Bonet postula una reflexió *sepharadista* sobre la relació política entre Catalunya i Espanya paral·lela a la del ser humà, tant individualment com col·lectiva. Mitjançant una primerenca mescla de registres, intercalant-hi datacions i trets epistolars amb temàtiques tant de tipus vitalista com redemptores, Blai Bonet obre una via estètica que els col·legues illencs consideren errònia, incapaços d'albirar el futur que anticipava.

El maig del 1955, sota la protecció de C. Riba i gràcies al finançament d'alguns prohoms de la burgesia barcelonina, Blai Bonet es trasllada al sanatori de Riells del Montseny i, un cop restablert, a Barcelona. Durant el que X. Lloveras ha anomenat el seu «moment d'or», conèixer Tuset *Street* i el Somorrostro, descobrir les novetats artístiques de l'escola informalista i *Dau al set*, els films de Pasolini i la *nouveau roman* de Robbe-Grillet, experimentar una sexualitat i una fe que es revolten contra el poder dominant li congrien un univers creatiu indubtablement idiosincràtic. I si bé durant els propers anys barcelonins el gruix de la seva obra serà més narrativa que poètica, tot aquest món líric cristal·litza en *L'evangeli segons un de tants* (1967). Amb un accent urbà pròxim al realisme social del moment però amb un debat profund al voltant de l'Home com a figura de plaer, justícia i redempció, Blai Bonet planteja una actitud irreverent i arrauxada amb què relata uns episodis d'apostòlica al·legoria dins una metròpoli no exempta de pecat així com d'amor i salvació. Aquest cop B. Bonet *narrativitza* el poema en detriment de l'estructura mètrica amb recursos com el *collage* textual, mesclant registres diversos, noms propis i marques comercials, autocites i datacions temporals, a fi de trencar els horitzons d'expectativa en un metonímic trencament del sistema lingüístic. Ara bé, totes aquestes novetats sempre pivoten al voltant d'un nucli temàtic tan recurrent com evolutiu —el Sagrat, l'Humanisme i la *Queeritat* d'en Blai—, raó per la qual M. Pons ha considerat la poètica de l'autor com una «repetició expansiva» que assumeix una creixença gairebé orgànica.

Coincidint amb la mort de C. Riba, Blai Bonet torna a Santanyí en una mena d'exili amidat durant el qual escriu els seus llibres més experimentals, un tercer període que J. Albertí ha designat com la seva «època fosca». A més de cloure el seu cicle novel·lístic i encetar el dietarístic, en el pla poètic *Els fets* (1974) representa una mena de llibre frontissa. Des del mateix pròleg epistolar, la confiança en l'home es relega a una vessant més concreta i no general, sempre amatent a un humanisme entre existencialista i teològic. Havent perfeccionat la juguesca entre la funció expressiva i apel·lativa, l'autor satura el text de referents aparentment contradictoris i de manera el·líptica. Aquesta línia tindrà especial continuïtat amb un títol com *¿Has vist, algun cop, Jordi Bonet, Ca N'Amat a l'ombra?* (1976). Concebut arran d'un triple mural esculpit per J. Bonet per al Gran Teatre del Quebec, el poeta juxtaposa múltiples veus narratives tant reals com fictícies a una llengua que imita enquadraments fílmics i combina dialectalismes, onomatopeies,

cançons castellanen i aforismes metafísics. A partir d'aquestes coordenades, el següent llibre *Cant de l'arc* (1979) manté la tònica experimental tot i que presenta un sincretisme transcendentalista provinent tant de teòlegs com Martin Buber o Rudolf Bultmann com de l'enaltiment d'Einstein, «el poeta alt d'aquesta època», enfront la decebedora cultura oficial del període.

Malgrat tots aquests treballs previs, encara que la seva publicació sigui separada, cal considerar que *El poder i la verdor* (1981) i *Teatre del gran verd* (1983) són un díptic incardinat pel particular *trobar clus* de l'autor amb el qual fa el seu particular cim textualista. Aquest cop l'exacerbació intergenèrica és gairebé absoluta, ja sigui en un únic poema de puntuació avantguardista o en uns cants d'influència poundiana, a voltes descurada i excessiva però amb exemples com les juxtaposicions entre versos d'A. Daniel i discursos d'A. Himmler. En ambdós casos, l'antagonisme s'estableix entre la verdor i la joventut com a potències actives i sublimadores enfront de la mort arrapada als pulmons i de les múltiples manifestacions del poder. Arribat a aquest punt, *El jove* (1987) resulta ser paradoxalment la continuació lògica dels llibres anteriors. Retornant a certes formalitzacions més comunes però aprofundint en la seva particular visió humanista, la represa d'un to més líric o d'un paisatgisme ara afectat pel turisme li permet retornar a un espai iniciàtic i recapitulatori però de condensada bellesa. En aquest sentit, *Nova York* (1991) suposa una mena de continuïtat a partir d'un referent urbà de ressò lorquià, però esdevé malauradament una mena de cant del cigne. Mort l'any 1997, el volum *Sonets* (2000) s'editarà inacabat i a títol pòstum com una mostra més de l'adaptabilitat a l'única autoritat que l'autor va acceptar en vida: la pròpia.

Ubèrrim, heterodox i desmesurat, conscient de la seva potent imatgeria al·lucinatòria i de les seves capacitats lingüístiques, B. Bonet planteja una mixtura postmoderna que afecta tots el registres, gèneres, referents i codis i les uneix en una única escriptura. Tota aquesta combinatòria, però, sempre apunta a unes idees recurrents magníficament representades per la verdor i per la figura del jove. En aquest cas, molt sovint sota el nom propi d'un jovencell en un imprevisible intercanvi entre autor i personatge, aquest *Ecce puber* esdevé una icona ganimèdica que voga per ser un home fill de l'Home, un subjecte alhora ètic per social i estètic per teològic, dins un paganisme sensual que combrega amb el diví a través de l'erotisme i la transgressió de la carn. Rere una aparent disbauxa, apareix una filosofia tant vital com poètica portada fins a les darreres conseqüències i que, a partir d'ara, qualsevol lector podrà posar a prova. De fet, paral·lelament a *Poesia completa*, El Gall Editor ha reeditat els dietaris de l'autor, una coincidència que permet de llegir-lo amb la profunditat i l'extensió que sens dubte exigeix. A partir d'ara, si més no, acadèmics i lletraferits podran fer la seva feina i ja no caldrà ser mallorquí abans de dir que un poeta imita Blai Bonet —i abans de dir poeta a un poeta...